

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема:

„ИЗСЛЕДВАНЕ УСТОЙЧИВОСТТА НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД“

за присъждане на ОНС „доктор“

Рецензент: Доц. д-р Емилия Николова Патарчанова
Катедра „География, екология и опазване на околната среда“
Природо-математически факултет при ЮЗУ „Неофит Рилски“

Кандидат: Росен Райчов Янев, редовен докторант по ДП „Икономическа и социална география“, към катедра „География, екология и опазване на околната среда“, Природо-математически факултет при ЮЗУ „Неофит Рилски“

Настоящата рецензия е изготвена на основание участие в научно жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 497/05.03.2019 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

I. Документация по процедурата

Документацията по процедурата е пълна и е съобразена със съответните нормативни изисквания. Оформлението на документите е извършено според ЗРАСРБ, Правилника за неговото приложение и Вътрешните правила за развитие на академичния състав на ЮЗУ „Н. Рилски“. Документацията позволява да бъде оценена както извършената самостоятелна работа от страна на докторанта и научните му приноси, така и проведените процедури, вкл. апробация пред катедреният съвет на катедра ГЕООС на 26.02.2019 г.

II. Кратки биографични данни за кандидата

Росен Райчов Янев завършва средно образование в ПГИ „Иван Илиев“ гр. Благоевград с квалификация „офис-секретар“, втора степен. В ЮЗУ „Неофит Рилски“ към катедра ГЕООС завършва специалност География (ОКС бакалавър) и МП „Регионално развитие“ (ОКС магистър). Има завършена бакалавърска степен и по специалност „Финанси“ в Стопански

факултет на Университета. В периода 2016 г. – 2019 г. е редовен докторант по ДП „Икономическа и социална география“, отново към катедра ГЕООС, Природо-математически факултет при ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Докторантът има 10 научни публикации, участия в научни форуми в България и в чужбина. Притежава много добри езикови умения по английски език. Водил е упражнения по няколко учебни дисциплини на студенти от специалност География и регионална политика и Педагогика на обучението по география и история.

III. Обща характеристика на дисертационния труд и автореферата

Дисертацията е в обем от 175 страници, които освен текста включват 18 фигури, 8 таблици, 6 карти и използваните литературни източници. Извън този обем са направените списъци на таблиците, фигурите, картите и приложенията към дисертацията. Приложения – 4 на брой са отнесени към първа, трета и четвърта глава от дисертацията и включват структурни документи на България от настоящия и предходния програмен период (Приложение 1), списък на приключилите проекти в проучваната територия през отминалия програмен период (Приложение 3) и статистическа информация (Приложения 2 и 4). Литературните източници са общо 141. От тях 109 са на кирилица (в т.ч. авторски издания – 84, останалите са нормативни документи и статистически издания) и 32 заглавия на латиница (в т.ч. 17 заглавия на автори и 15 нормативни документи). Представен е списък на 29 интернет страници. Включен е също списък на публикациите по дисертацията (8 на брой). Дисертацията е разработена в четири глави, въведение и заключение. Представена е справка за научните приноси.

Авторефератът към дисертацията е с обем от 46 страници, като в структурно и съдържателно отношение съответства на основния текст на изследването.

IV. Анализ на структурата и съдържанието на дисертационния труд

Традиционно **въведението** (11 стр.) започва със защитаване на актуалността на разглежданата проблематика. Направено е много добре, точно и по същество, с което веднага приковава вниманието на четящия. Подробно са описани потенциално заинтересованите страни от резултатите на изследването, по субективна преценка на автора. Правилно са определени обектът и предметът на изследване. Целта на дисертацията е точно и прецизно формулирана, съдържа темата и прави препратка към

резултатите от регионалната политика в областта като следствие от изследването на устойчивостта на регионалното развитие. Определените 4 задачи съответстват на четирите глави на дисертацията. Формулиран е научен въпрос и седем работни хипотези, свързани с елементите и спецификата на приложение на избрания STEEPLE анализ.

В частта „Методологически основи и инструментариум на изследването“ се внася повече яснота по изследователската част и аргументирането ѝ. Тук се откриват пояснения за предмета на изследване и целта на дисертацията. Задачите трябва да бъдат по-подробно формулирани, в полза на извършената от докторанта работа. Описани са етапите, през които преминава изследването - общо 9 на брой, като в пет от тях се проучват политики, нормативни актове и теоретични основи, в шестият етап се уточнява понятийния апарат, в следващите два (по същество това е един) се уточняват научно-изследователските подходи и показателите за изследване на устойчивостта на регионалното развитие и в последния се представят резултатите. Статистически изследването е достатъчно добре обезпечено с официална информация от НСИ. Използвани са разнообразни показатели от различни тематични области, за да се изследват икономически, социални, екологични и институционални ефекти (S) от провежданата регионална политика в България и Благоевградска област. Описани са използваните програми за обработка на данните и официални информационни системи. В съдържателен аспект са представени някои уточнения, които са резонни.

В първата част на **първа глава** (28 стр.) *Теоретични основи и политики за устойчиво развитие в глобален, европейски и национален контекст* е направен исторически преглед на идеята за устойчиво развитие корените, на която се откриват още в дълбока древност. Прегледът завършва до 80-те години на XX-ти век и засяга основно екологичната страна на устойчивото развитие. Идеите от последните десетилетия, тяхната еволюция и обогатяване са включени в т. 2. Политики за устойчиво развитие в глобален аспект въпреки, че се акцентира основно на идейната страна на въпроса и почти не се засягат конкретни мерки или аспекти на политиката. Споменава се обаче и друга страна на устойчивото развитие - социалната, което е положително. Следва целенасочен и добре структуриран текст представляващ преглед на европейски стратегически документи, насочени към политика за устойчиво развитие с акценти върху премахване на бедността, превенция на социалното изключване, образование и т.н., за да

се стигне до равнопоставеността на трите аспекта/измерения на устойчивото развитие: икономически, социален и екологичен. При разглеждането на някои от документите авторът навлиза и в по-голяма конкретика, което доказва доброто познаване на материята. В частта за България се проследява институционализирането на политиката за устойчиво развитие в екологичен аспект. Направен е преглед и на политиката на страната в тази област като са посочени документите, в които тя се визира и регламентира. Най-голямо внимание е отделено на НСУР – приоритетни области, цели, мерки и на България 2020, Националната програма за развитие (НПР Б 2020).

Втора глава (31 стр.) *Научно-приложни и научно-изследователски аспекти на устойчивостта на регионалното развитие* започва с представяне на юридически аргументи и позовавания по отношение на изграждане на концептуалната страна на дисертационния труд. По този начин авторът постига два ефекти по отношение на работата, свързани с актуалността на разглежданата проблематика и с обществената потребност от нея, т.е. практико-приложен аспект. Следва уточняване на същността на седем от използваните понятия в дисертацията. Позоваванията са предимно на нормативни или стратегически документи. Малко са авторски виждания по тази проблематика, въпреки че само върху същността и характеристиките например на понятието „регион“ съществуват публикации на дузина български географи, които не са намерили място в тази дисертация. В т. 3 от главата е направен преглед на публикации на български автори, в които се използват и коментират подходи и системи от показатели за изследване на устойчивостта/устойчивото развитие на териториални единици от различен ранг в страната. Докторантът е обогатил в значителна степен този обзор във връзка с направени коментари по този въпрос на предзащитата. Главата завършва с коментар на използваните подходи за изследване на устойчивостта на регионалното развитие на България и на Благоевградска област. Откриват се повторения в текстовете на подточки 4.1. и 4.2., които ако се обединят могат да бъдат избегнати.

Трета глава (49 стр.) *Анализ на устойчивостта на регионалното развитие на Република България* е една от двете глави, в които се представят резултатите от осъщественото изследване. В т. 2 са изследвани и анализирани политическите тенденции имащи отношение към устойчивостта на регионалното развитие чрез институционалните въздействащи сили и институционалните ефекти. Търсено и установено е тяхното влияние върху социалните, икономическите, техническите и

екологичните тенденции. Използвани са 16 показателя, средно по два за всеки от 7-те приоритета. Представени са резултатите от анализа и са направени обобщения. Това е първото място в дисертацията, което показва надеждността на приложния метод за получаване на смислени и значими резултати и първо доказателство в подкрепа на една от научните хипотези. Анализът се базира на официална статистическа информация. По подобен начин е направен анализа в следващите точки от главата, като наборът от показатели е частично различен. При някои анализи са използвани и вариативни прогнози (реалистичен, оптимистичен и песимистичен вариант на НСИ, в т.3) като са търсени и установени взаимозависимости между социалните, икономическите и техническите въздействащи сили и тенденции. Представени са и визуализации на тези зависимости. При анализа на феномена равенството са използвани по-малко на брой показатели. Приложен е корелационен анализ, изчислени са съответните коефициенти, констатиран са прави и обратни зависимости, които имат териториални проекции, а резултатите са отразени в тематични карти. В последната част от главата във фокуса на анализа е околната среда, но само в планинските райони на България. Не са представени аргументи за промяната в териториалния обхват на обекта на изследване. Дефинираните планински райони в страната са поделени на две групи (от градски и селски тип) за целите на изследването и на база цитирам „антропогенен натиск върху природната среда определен чрез броя на населението“. В анализа са използвани група показатели отнасящи се до социално-икономическото развитие и околната среда, представени в няколко таблици. Използван е отново корелационен анализ и вариативни прогнози. Направени са интересни изводи и карта на групите планински райони. Всеки от анализите завършва с изводи, което е естествен завършек на изследователската работа.

В четвърта глава (31 стр.) продължава изследователската част, но насочена към устойчивостта на регионалното развитие на област Благоевград. Използван е същият STEEPLE анализ, обстоятелство, на което се дължат и повторенията. Не се откриват различия в структурата на тези глави и в последователността на осъществяване на анализа. И тук по-силен акцент се поставя на първата част от анализа свързана с политическите тенденции и влиянието им върху устойчивостта на регионалното развитие. Единствено при изследване на феномена „равенство“ се стига до по-ниско от областното ниво, в частта свързана със заплахите (чрез показателя: относителен дял на бедните) и възможностите (чрез броя на реализираните

проекти и финансовите им параметри). Правилно всеки елемент от анализа завършва с обобщения и изводи. Изработени са и две карти на областта, отразяващи получените резултати. В изследването е използван и проект на НСИ и Световната банка свързан с картографиране на бедността в България, резултатите от който ползва автора.

В **заклучението** (6 стр.) правилно са поместени основните изводи и обобщения направени при изследванията в трета и четвърта глава. Представени са по отделните стъпки на анализа за националната територия и областта. Изложението е стегнато, целенасочено и без повторения. Потвърдена е първата и са отхвърлени останалите шест хипотези. Изводите са задълбочени, практически ориентирани и отразяват резултатите от осъщественото в дисертацията изследване.

V. Основни научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Дисертацията притежава редица положителни страни, които могат да се характеризират като научни постижения и приноси, а именно:

Актуалността на темата и произтичащата от нея проблематика. Тя изследва устойчивостта на регионалното развитие, изхождайки от естеството на управленския процес, базирайки се на принципите на стратегическото планиране, и разглеждайки институционалните въздействащи сили, ефектите и мерките в смисъл на причини, дейности и следствия от бюджетирането и финансирането.

Прилагането на специфичен изследователски метод широко използван за други сфери, различни от устойчивото и регионалното развитие.

Осъществен анализ на външната среда на развитие на проучваната територия в съчетание с компонентите, обособяващи институционалните въздействащи сили, ефектите и мерките, като елементи на регионалната система и влиянието им върху социалните, икономическите и техническите тенденции в регионалното развитие на конкретна територия.

Получени са резултати, които са значими, практически ориентирани и свързани с различни аспекти на проучваните взаимодействия.

В представената от докторанта справка за приносите на дисертационния труд правилно са структурирани научен и научноприложни приноси. Напълно приемам и подкрепям представените приноси. Те отразяват същността на изследването и получените резултати. В стилистичен аспект имат точни, прецизни и смислени формулировки.

Публикации по дисертационния труд

Представените публикации по дисертационния труд са осем, като шест са самостоятелни и по една в съавторство с научния ръководител и с научния консултант. Пет са публикувани в списания в България и три - в сборници от научни форуми, като един от тях е в Македония (сега Северна Македония). Всички публикации са по темата на дисертацията.

VI. Критични бележки и въпроси

Изследването е оригинално, задълбочено и представено на необходимото научно ниво. Въпреки това могат да се посочат някои бележки с характер на препоръки за бъдещи изследвания.

В хода на изследването става промяна на обекта на изследване в частта за планинските райони, без да са посочени аргументи за тази промяна.

В литературния обзор има дисбаланс между авторските публикации в областта на географията и извън нея (юридически, философски и др.).

Имам следния въпрос към докторанта: Окачествява ли като устойчиво регионалното развитие на Благоевградска област докторантът, сравнявайки го с регионалното развитие на страната и какви са аргументите?

VII. Заключение

Дисертационният труд показва, че докторанта притежава теоретични знания и способност за осъществяване на самостоятелно научно изследване. Личният му принос в проведеното научно изследване и постигнатите резултати са безспорни. Дисертацията е оригинална разработка, която отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, на Правилника за неговото приложение и на Правилника за развитие на академичния състав на ЮЗУ „Н.Рилски“. Затова си позволявам да предложа на Уважаемите членове на Научното жури да вземат решение за присъждане на Росен Райчов Янев ОНС „Доктор“ по научната специалност „Икономическа и социална география“, от професионално направление 4.4. Науки за Земята, област на висше образование 4. Природни науки, математика и информатика.

15.04.2019 г.
гр. Благоевград

Рецензент:
(доц. д-р Емилия Патарчанова)